

Priloga: Rzd-01-12-00010-01

Datum: 25.4.2012

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00005**

Ime enote: **Škoromatija**

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **šege in navade**

Podzvrsti:

letne šege

Tipološka gesla:

pustovanje, maskiranje, izdelava mask

Kratek opis:

Škoromatija je pustna šega na južnem obrobju Brkinov in Podgrajsko-Matarskem podolju. Na pustno soboto ali nedeljo škoromati pobirajo darove po hišah, na pepelnično sredo pa pusta pokopljejo ali zažgejo.

Opis:

Škoromatija je pustna šega na južnem obrobju Brkinov in Podgrajsko-Matarskem podolju v vaseh: Gradišče, Ritomeče, Obrov, Javorje, Male Loče, Hrušica, Podgrad, Podbeže in Račice.

Priprave na škoromatijo se začnejo že na štefanovo (tega se držijo le še v Hrušici in Podgradu), ko se fantje in možje zberejo, si razdelijo vloge in se dogovorijo o poteku škoromatije. Glavni dogodek je poberija po domači vasi, ki jo večina skupin škoromatov opravi na pustno soboto (v Podgradu teden dni prej). Sredi vasi se takrat z vseh koncev počasi zbirajo fantje in možje, oblečeni v maske škoromatov, nato pa krenejo na obhod po vasi. Po vaški povorki se poberina in škoromat z zvonci ločijo od glavnine in začnejo od hiše do hiše pobirati darove. V hišo vstopijo odkriti, da domačini vedo, kdo je prišel k njim, vprašajo, če imajo kaj za škoromate, se nato za darove zahvalijo, zaželijo vse dobro v letu, ki prihaja, in se poslovijo. Glavnina ta čas hodi po vasi in uganja norčije, ustavljajo se pred hišami, veseljačijo, plešejo z domačinkami, pijejo in jedo, kar jim domačini pripravijo. Na pepelnično sredo pa pospremijo pusta na konec vasi, kjer ga zažgejo (pokop pusta). V pustnem času nastopajo na pustnih sprevodih in karnevalih.

Med osrednje pustne like škoromatije sodi kleščar (škópit), ki predstavlja masko četnega ali nočnega stražarja. Oblečen je v črno ogrinjalo, po obrazu je namazan s sajami. Na glavi nosi širok klobuk. V roki drži lesene klešče, kamor lovi dekleta, ženske in otroke, da jih škoromat lahko namaže (oliše) s sajami po obrazu. Med najpomembnejše like sodijo škoromati z zvonci (z zgonci), ki nosijo visoke pisane kape iz papirnatih rož in trakov, okoli pasu imajo zvence. Po kapah se med seboj ločijo od škoromatov iz drugih vasi. Pomembno vlogo ima poberin, edini praznično oblečen, ki obišče vsako hišo v vasi z nalogo pobiranja darov. Med škoromate z odstopanji od vasi do vasi sodijo tudi cunder, pepeljuhar, cigan in ciganka, ženin in nevesta, turek, medved z gospodarjem, ta debel, ta zeleni (iz brinja, smreke, resja

ali mahu), muzikantje, žandar, zdravnik, kaminar, ... Hrušiški škoromati so edini z obraznimi maskami (razen poberina), druge pustne skupine se le orišejo po obrazu. Pustne oprave si ob pomoči mater in punc naredijo fantje sami.

Prva omemba, na podlagi katere škoromati utemeljujejo svoje izročilo, so arhivski zapisi iz Čedad in Vidma v Furlaniji, kjer so leta 1340 prepovedali nastopanje v obleki scaramatta v pustnem času. Izvor besede scaramatte, sgaravatte naj bi po Kuretu izhajal iz nemške besede Scharwächter, ki pomeni 'četni stražar'. Gre za masko četnega ali nočnega stražarja s širokim črnim plaščem in svetilko. Največ neposrednih tipoloških lastnosti scaramatta je ohranjenih v pustnem liku kleščarja (škópita), skupno ime škoromati pa se je ohranilo za brkinske šeme. Prvi znani zapis o škoromatih in škoromatiji je iz leta 1952.

Datacija:

druga četrtina 14. stol., 1340 (omemba), tretja četrtina 20. stol., 1952 (omemba)

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **HRUŠICA (ILIRSKA BISTRICA)**

Opis lokacije:

Gradišče, Ritomeče, Obrov, Javorje, Male Loče, Hrušica, Podgrad, Podbeže, Račice

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **431750** X: **44380**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00005.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Miha Špiček, 2010

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Pokrajinski muzej Koper**

Strokovna področja:

etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Izdelovanje papirnatih rož (EID 02-00009)

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

Slovenski etnografski muzej

Pokrajinski muzej Koper

9. UTEMELJITEV VPISA

Dokumentirana prepoved pustnega šemljenja v scaramatta leta 1340 umešča škoromate med najstarejše pustne like v Sloveniji. Zanimivo je, da so brkinski škoromati ime škoromatija ohranili tudi za pustovanje v sodobnosti, ko je njihov pomen za ohranjanje lokalne identitete vedno večji. Kljub odstopanjem od tradicije, ki jih je prinesel sodobni čas, skrbijo za prenašanje znanj, šeg in navad na mlajše generacije.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **25.4.2012**

Št.: **Rzd-01-12-00010-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-12-00010-11-01

Datum: 25.4.2012

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00005**

Ime enote: **Škoromatija**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **5**

Hrušiški škoromati, Kulturno društvo Hrušica

Hrušica 48, 6244 Podgrad

<http://www.skoromati.si/>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine)

Hrušiški škoromati se od drugih razlikujejo po lesenih naličjih, ki jih drugi škoromati nimajo. Nekaj likov in imen za določene pustne like je značilnih le za hrušiške škoromate. Samo v Hrušici imajo šišco (hišica) in uornakulca (voziček – vprega). Kleščar se imenuje škópit, škoromat z zvonci je škoromati sez zguonci, škoromat s pepelom je škoromat sez pepjelom, škoromat v vresju pa se imenuje škoromat u žrnjovci. Kljub raznim pritiskom so hrušiški škoromati eni redkih, ki v svoje vrste ne pripustijo žensk.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **HRUŠICA (ILIRSKA BISTRICA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **431605** X: **44529**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00005.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Miha Špiček, 2010

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **25.4.2012**

Številka: **Rzd-01-12-00010-03**

Razlog: **pobuda**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Številka:

Razlog:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-14-00012-11-01

Datum: 16.7.2014

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00005**

Ime enote: **Škoromatija**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **74**

Ritanski škoromati

Ritomeče 9, 6243 Obrov

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Ritanski škoromati nadaljujejo tradicijo škoromatije v lokalnem okolju v Ritomečah. Njihove posebnosti, ki jih razlikujejo od ostalih škoromatov, so: lik mornarja, ki izhaja iz legende o Ritanskem morju, davkarija, ki poleg poberina pobira darove po hišah, in drugačno poimenovanje likov. Škoromat z zvonci je pogosto imenovan kar škoromat ali pa zvončar. Kleščarja, ki ga v Hrušici imenujejo škopit, v Ritomečah imenujejo klanfar.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **RITOMEČE (HRPELJE-KOZINA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **427714** X: **46534**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00074.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Matej Dodič, 2010

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **16.7.2014**

Številka: **Rzd-01-14-00012-03**

Razlog: **pobuda**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Številka:

Razlog:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Številka:

Razlog:

11. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-15-00003-11-01

Datum: 28.1.2015

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00005**

Ime enote: **Škoromatija**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **83**

Kulturno društvo Podgrad, sekcija Škoromati

Podgrad 12, 6244 Podgrad

<http://www.podgrad.si/skoromati>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V pustnem času podgrajski škoromati po domači vasi izvedejo poberijo, na pepelnično sredo pa pusta pokopljejo ali zažgejo. Pri poberiji, ki ne poteka vedno na določen dan, sodelujejo samo moški liki. Udeležujejo se tudi karnevalov, v katerih sodelujejo tudi ženske maske ('pupa u bjelim', maske v zelenem, žanjica, stara gospa).

Podgrajski škoromati maske poimenujejo po delu opreme, ki ga nosijo, ali opravilu, ki ga opravljajo – kleščar se imenuje 'kliščar', zvončar je 'zgončar', lik škoromata s pepelom se imenuje 'dobro sime' ali 'pepeljuhar', zelene maske se imenujejo po vrsti zelenja, ki ga nosijo ('smrika', 'bršljan', 'žrnjovac', 'mah', 'koruza'), 'jemprgar' je lik, ki 'popravlja' vse, kar mu pride pod roke, punce v belem so 'pupe u blejim', zastavonoša se imenuje 'bandjera'. K podgrajskim škoromatom spada tudi maska 'daska', ki jo nosita dva fanta in zaključuje povorko vseh likov na karnevalih.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **PODGRAD (ILIRSKA BISTRICA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **433622** X: **42241**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00083.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Mitja Ivančič, 2010

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **28.1.2015**

Številka: **Rzd-01-15-00003-03**

Razlog: **pobuda**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Številka:

Razlog:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-15-00011-11-01

Datum: 14.5.2015

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00005**

Ime enote: **Škoromatija**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **101**

**Škoromati Javorje, vaška mladina, Vasja Valenčič
Javorje 51b, 6243 Obrov**

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

V Javorju se sodelujoči v škoromatiji zberejo na štefanovo, ko si razdelijo vloge in se dogovorijo o poteku škoromatije. Poberija poteka na pustno soboto.

Med osrednje pustne like v Javorjih poleg škoromatov, za katere so značilne kape, ki imajo na vrhu pahljačo ("žventulo"), sodi tudi "klanfar", ki je oblečen v črno ogrinjalo s klobukom, po obrazu pa namazan s sajami. V rokah ima lesene klešče, s katerimi lovi dekleta, ženske in otroke, ki jih škoromat po obrazu namaže s sajami. V skupino pustnih likov v Javorju spadajo tudi poberin, cigan in ciganka, ženin in nevesta, medved z gospodarjem, ta debel, ta zeleni in kobila z gospodarjem.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **JAVORJE (HRPELJE-KOZINA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **429895** X: **45653**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00101.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Vasja Valenčič, 2005

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **14.5.2015**

Številka: **Rzd-01-15-00011-03**

Razlog: **pobuda**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Številka:

Razlog:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Številka:

Razlog:

11. ZAZNAMKI